

קעב ראש השנה דף כד עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון)

1 יִגְרִי קָא מְשַׁדְּיָא – שהחמה זורקת חיצים בכופרים בה, שכן הוא
2 דרך היוורה בקשת שקצות הקשת הם כלפי פניו, ולכן אין קצוות
3 הקשת כלפי החמה.

4 *

5 שנינו במשנה: אומרים לו וכו' לצפונה או לדרומה, כִּפְּהָ הִיָּה נְבוֹהָ
6 וְלֵאמֹר הִיָּה נֹטָה כו'. מקשה הגמרא: תָּנָא תָּנָא – שנינו בברייתא
7 אחת, שאם אמר שהיתה הלבנה לְצִפְנָה של החמה, דְּכָרֵינוּ קְרִימִין,
8 ואם אמר שהיתה לְדִרְוֹמָה, לֹא אָמַר כְּלוּם. וְהִתְנַיָּא בברייתא אחרת
9 אִיפְכָא, אם אמר לְדִרְוֹמָה דְּכָרֵינוּ קְרִימִין, וְלִצְפֹּנָה לֹא אָמַר כְּלוּם.
10 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, כָּאן – בברייתא ששנינו שאם אמר
11 לדרומה דבריו קיימים, היינו בְּיָמֹת הַחֶמֶשׁ, שהלבנה נמצאת בזמן
12 ראייתה (שהוא בסוף היום) מדרום לחמה, וְכָאן – בברייתא ששנינו
13 שאם אמר לצפונה דבריו קיימים, היינו בְּיָמֹת הַשְּׁשִׁיִּים, שהלבנה
14 נמצאת בסוף היום מצפון לחמה.
15 *

16 שנינו במשנה ששואלים את העד כמה היה הירח גבוה. מביאה
17 הגמרא ברייתא בענין זה: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, אם עד אֲחֵר אֲמַר שְׁנֵי
18 הירח נְבוֹהָ כשיעור שְׁנֵי מִרְדְּעֵי 'מרדע' הוא מקל שמוליכים בו
19 את הבקר, וְעַד אֲחֵר אֲמַר שהירח נראה בגובה שְׁלֹשָׁה מִרְדְּעֵי,
20 עֲדֻתָן קְרִימָה, כיון שזה שיעור שאפשר לטעות בו, ומקדשים את
21 החודש על פי עדותם. אך אם אֲחֵר אֲמַר שהיה גבוה שְׁלֹשָׁה
22 מִרְדְּעֵי, וְאֲחֵר אֲמַר חֲמִשָּׁה מִרְדְּעֵי, עֲדֻתָן כְּמִלָּה, שזה הפרש
23 שאין לטעות בו ובודאי אחד מהם משקר, ואי אפשר לקדש את
24 החודש על פי עדותם, אָבֵל אף שהוכחשו בבדיקות לא נפסלו
25 לעדות, אלא מְצַטְרְפִין לְעֵדוֹת אֲחֵרָת – כל אחד מהם יכול
26 להצטרף עם עד אחר שאומר כמותו, ויתקדש החודש על פי
27 עדותם.
28 *

29 הגמרא מביאה ברייתא בענין אופני ראיית הלבנה: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, עדים
30 שאומרים רְאִינוּהוּ בְּמִים – שהשתקף הירח במים, אבל לא ראוהו
31 ברקיע, או רְאִינוּהוּ בְּעֶשְׂשִׁית – בזכויות, שהשתקפה דמותו של
32 הירח בזכויות 'ומראה', או רְאִינוּהוּ בְּעֶבֶם – כשהוא מכוסה
33 בעננים ומאיר דרכם, אִין מְעִידִין עָלָיו. וכן אם ראו רק את חֲצִי
34 בְּמִים, או חֲצִי בְּעֶבֶם, או חֲצִי בְּעֶשְׂשִׁית, אִין מְעִידִין עָלָיו. מקשה
35 הגמרא: הֲשֵׁתָא, אם ראו את כולו במים או בעששית אֲמַרְתָּ ברישא
36 לֹא – שאין מעידים עליו, חֲצִי מְכַרְּיָא – וכי צריך לומר שאם ראו
37 רק את חציו אין מעידים עליו. מתרצת הגמרא: אֵלָּא הֵכִי קָאָמַר,
38 אם ראו את חֲצִי בְּמִים, ואת חֲצִי השני ראו בְּרִקְיעַ, כלומר, אחרי
39 שראו חציו במים, הוסיפו אותו חצי וראו בשמים את חציו האחר,
40 וכן אם ראו את חֲצִי בְּעֶבֶם וְחֲצִי בְּרִקְיעַ, או חֲצִי בְּעֶשְׂשִׁית וְחֲצִי
41 בְּרִקְיעַ, אף בזה אִין מְעִידִין עָלָיו, משום שאין זו ראייה שלמה.
42 ברייתא נוספת בענין ראיית הלבנה: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, עדים שאמרו
43 רְאִינוּהוּ – ראינו את הירח ברקיע, וְשׁוּב – וכשחזרנו והסתכלנו לא
44 רְאִינוּהוּ, אִין מְעִידִין עָלָיו. מקשה הגמרא: כָּל הֵכִי הוּוּ לָהּ וְאֵלֵּי –
45 וכי לעולם צריכים העדים לראותו, והרי כיון שראוהו פעם אחת
46 יכולים להעיד עליו. מתרצת הגמרא: אֲמַר אֲבִי, הֵכִי קָאָמַר, אם
47 אמרו העדים רְאִינוּהוּ מֵאֵלֵּינָהּ, ללא כוונה לראותו, אלא נזדמן
48 שראינוהו, וְשִׁבְנוּ לְרֵאוֹתָּהּ מְעַתָּה – בהתבוננות כדי להעיד עליו,
49 וְלֹא רְאִינוּהוּ, אִין מְעִידִין עָלָיו. מֵאֵי מַעֲמָא, אִימור, בּוֹכִיתָא דְּעִבָא
50 בְּעִלְמָא הוּא דְּתָו – אנו חוששים שהדבר שראו בתחילה לא היה
51 הירח, אלא עיגול של ענן לבן.

משנה

52 המשנה מבארת את סדר קידוש החודש: לאחר שקיבלו את
53 העדים והסכימו שיש לקדש את החודש, רֹאשׁ בֵּית דִּין אֲמַר
54 'מְקוֹדֵשׁ', וְכָל הָעָם הַעוֹמְדִים שֶׁם עֲזִינֵי אֲחֵרֵי 'מְקוֹדֵשׁ, מְקוֹדֵשׁ'.
55 המשנה מביאה מחלוקת מתי צריכים בית דין לקדש את החודש:

57 בֵּין שְׁנֵינָא הִירָח בְּזִמְנֵי – ביום שלשים, וראש חודש יהיה ביום
58 שלשים, וְכֵן שְׁלֹשָׁה נִרְאָה בְּזִמְנֵי, וממילא ראש חודש יהיה ביום
59 שלשים ואחד, מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ בית דין, שיהיה ראש חודש ביום
60 השלשים ואחד. רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אֲמַר, אִם לֹא נִרְאָה בְּזִמְנֵי,
61 וראש חודש יהיה ביום שלשים ואחד, אִין בֵּית דִּין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ,
62 שְׂכָכְרָ קִידּוּשֵׁהוּ שְׁמִינִי, כלומר, כבר התקדש מאליו, שהרי בהכרח
63 יהיה ראש חודש ביום זה.
64 *

גמרא

65 שנינו במשנה: רֹאשׁ בֵּית דִּין וְכוּ' אומר מקודש. מבררת הגמרא:
66 מְקַדְּשִׁי מִלֵּי, שראש בית הדין צריך לומר 'מקודש'. אֲמַר רַבִּי תַּיִמָּא
67 בְּרַ גַּמְרָא, אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן שְׂאִיל, אֲמַר רַבִּי, אֲמַר קָרָא (ויקרא בג מר)
68 'וַיְבָרֶךְ מֹשֶׁה אֶת מֻעֲדֵי ה' אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', וראש חודש קרוי 'מועד'
69 (פסחים עז), וּמִכָּאן לַמַּדִּים שְׂרָאשׁ בֵּית דִּין אֲמַר מְקוֹדֵשׁ, כמו שאמר
70 משה, שהיה ראש בית דין.
71 *

72 שנינו במשנה: וְכָל הָעָם עֲזִינֵי אֲחֵרֵי מְקוֹדֵשׁ מְקוֹדֵשׁ. מבררת
73 הגמרא: מְקַדְּשִׁי דִין זה. אֲמַר רַב פִּיפְא, אֲמַר קָרָא (שם בג כ) 'מוֹעֲדֵי ה'
74 אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מְקַדְּשֵׁי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי'. ותיבת 'אתם' קָרִי
75 בִּית – יש לקרוא כאילו כתוב 'אתם', כלומר, אתם, ישראל,
76 תשתתפו בקידוש החודש על ידי אמירת 'מקודש מקודש'. רַב נַחֲמָן
77 בְּרַ יִצְחָק אֲמַר, דִּין זה נלמד מהמשך הפסוק 'אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי',
78 כלומר, 'הם' – ישראל העומדים בשעת קידוש החודש, יֵאָמְרוּ
79 'מוֹעֲדֵי', והיינו באמירת 'מקודש'. מבררת הגמרא: מְקוֹדֵשׁ מְקוֹדֵשׁ
80 תִּרִי וְיָמֵי לָמָּה לִי – מנין צריכים לומר זאת פעמיים, דְּכִתְּבִי
81 'מְקַדְּשֵׁי קֹדֶשׁ', בלשון רבים, ומלמד שיקראו כן פעמיים.
82 *

83 שנינו במשנה: רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אֲמַר, אִם לֹא נִרְאָה בְּזִמְנֵי אִין
84 מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ. הגמרא מביאה שיטות נוספות בענין זה: תַּנְיָא, פְּלִימֵי
85 אֲמַר, אם נראה בְּזִמְנֵי – בליל שלשים, אִין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, כיון
86 שזהו זמנו הראוי, ואין הדבר צריך חיזוק. ואם נראה שְׁלֹשָׁה בְּזִמְנֵי –
87 בליל שלשים ואחד, בית דין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ. רַבִּי אֱלֵעָזָר (בְּרַבִּי
88 שְׁמַעוֹן) אֲמַר, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף – בין אם נראה בזמנו ובין אם נראה
89 שלא בזמנו אִין מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ, שְׁנֵינָא (ויקרא כ ה) 'וַיְבָרֶךְ מֹשֶׁה אֶת שְׁנֵי
90 הַחֲמִשִּׁים', ויש לדרוש שרק שְׁנֵינָא אֲתָה מְקַדְּשׁ, שבתחילת שנת
91 היובל מצוה על בית דין לומר 'מקודשת השנה', וְאִי אֲתָה מְקַדְּשׁ
92 חֲדָשִׁים, אלא הם מתקדשים מאליהם.

93 הגמרא מביאה את ההלכה בענין זה: אֲמַר רַב יְהוּדָה, אֲמַר שְׁמוּאֵל,
94 הֵלֵכָה בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק, שמקדשים את החודש רק כשנראה
95 בזמנו. מביאה הגמרא ראייה לכך: אֲמַר אֲבִי, אֵף אִין נְמִי תַנְיָא –
96 שנינו כן במשנה (להלן כה), רְאִינוּהוּ בֵּית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים,
97 או אם נִחְקְרוּ הָעֵדִים שראוהו ביום שלשים, וְלֹא הִסְפִּיקוּ לומר
98 'מְקוֹדֵשׁ' עַד שֶׁחֲשִׁיכָה, הָרִי זֶה מְעוֹפָר, וראש חודש יהיה ביום
99 שלשים ואחד, ויש לדייק ש'מְעוֹפָר' אִין – אכן יתעבר החודש, אך
100 'מְקוֹדֵשׁ' לֹא קִתְּנִי, כלומר לא נקטה הברייתא 'הרי זה מתקדש
101 למחר', והיינו שבית דין מכריזים למחר 'מקודש', וכרבי אלעזר
102 ברבי צדוק שאין מקדשים את החודש שנראה שלא בזמנו. דוחה
103 הגמרא: יתכן שבאופן כזה אף מקדשים את החודש, ו'מְעוֹפָר'
104 אִינְצִיטְרָא לִיה – הוצרכה המשנה לחדש שמעברים אותו, כיון
105 דְּסָקָא דְּעֵתָא אִינְצִיטְרָא, הואיל וְרְאִינוּהוּ בֵּית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם
106 שלשים, אִינְצִיטְרָא וְלֹא לְעִינְיָה – נתפרסם כבר הדבר שראש
107 חודש ביום שלשים, ולא יעברוהו, ואם היתה המשנה אומרת
108 שהחודש מתקדש למחר, היינו סבורים שלמחרת מקדשים את יום
109 השלשים שכבר עבר, קָא מְשַׁמְעֵי לָן בלשון 'מעובר', שאין ראש
110 חודש חל אלא ביום השלשים ואחד, אך יתכן שבאמת יצטרכו
111 לקדש.
112

משנה

דְּמוֹת צוּרוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל הַלְבָנָה כְּפִי שֶׁהִיא יְכוּלָה לְהִירָאוֹת בְּזִמָּן
הַמּוֹלֵד, הָיוּ לוֹ לְרֹבֶן גַּמְלִיאֵל בְּטַבְלָא – עַל שׁוֹלְחָנוֹ, וּבְכַוָּתָּל,
בְּעִלְיֵיתוֹ – בְּעִלְיֵית בֵּית דִּינּוֹ, שֶׁבָּהֶן הָיָה מֵרָאָה אֶת הָעֵדִים הַהֲדִיּוּטוֹת
– אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים, שֶׁלֹּא יִכְלוּ לְתַאֵר כִּי־צַד רָאוּ אֶת הַלְבָנָה, וְאוֹמְרִים
לֵהֶם, הִכְזָה רְאִיתָ אוֹ כְּזָה, וְעַל פִּי תִשׁוּבוּתָם הֵבִין כִּי־צַד רָאוּ אֶת
הַלְבָנָה.

גמרא

שְׁנִינּוּ בַּמִּשְׁנָה: 'דְּמוֹת צוּרוֹת לְבָנָה הָיוּ לוֹ לְרֹבֶן גַּמְלִיאֵל'. מִקְשָׁה
הַגְּמָרָא: וְכִי מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת אֵלּוּ, וְהִכְתִּיב (שְׁמוֹת כ ב)

לֹא תַעֲשׂוּן אֹתִי אֱלֹהִי כֶסֶף וְאֱלֹהִי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. וּדְרָשׁוּ
חֲכָמִים, לֹא תַעֲשׂוּן בְּדְמוֹת שְׁמַשִּׁי – מִשְׁרַתִּי, וּבְכָלֵל זֶה דְּמוֹת
הַלְבָנָה. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר אֲבִי, לֹא אֶסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא שְׁמַשִּׁין
שְׁאִפְשֵׁר לַעֲשׂוֹת בְּמוֹתָן מִמֶּשׁ, בְּגוֹדֵלִם הָאֲמִיתִי, אֲבָל חֲמָה וּלְבָנָה
שְׁאִי אִפְשֵׁר לַעֲשׂוֹת אֵלּא מִעֵין דּוּגְמָתָם, מוֹתֵר. בְּדִתְנִיָא, לֹא יַעֲשֶׂה
אָדָם בֵּית כְּתָבָנִית הֵיכָל שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בְּשִׁיעוֹר גּוֹבְהוֹ, רוֹחְבוֹ
וְאוֹרְכוֹ, וּמִידַת פִּתְחוֹ, וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה אֶכְסְדָרָה – חֲצֵר הַמּוֹקֶפֶת
שֶׁלּוֹשׁ מַחֲצוֹת וּפְתוּחָה מִרוּחַ רְבִיעִית, שֶׁהִיא כְּתָבָנִית הָאוֹלָם
שֶׁבְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁגָם הוּא הִיא נִרְאָה כְּפִתּוּחַ בְּצַד רְבִיעִי, וְכֵן לֹא
יַעֲשֶׂה חֲצֵר בְּנֶגֶד – כְּתָבָנִית הָעוֹרָה, וְלֹא שְׁלַחַן בְּנֶגֶד שְׁלַחַן הַפָּנִים,
וְלֹא מְנוֹרָה בְּנֶגֶד הַמְּנוֹרָה שֶׁהִתָּה בַּמִּקְדָּשׁ. אֲכָל עוֹשֶׂה – יִכּוֹל
לַעֲשׂוֹת

ראש השנה דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצה

מנורה של חמשה נרות, וכן של ששה נרות, ושל שמונה נרות, שאין זה דומה למנורה שהיתה בבית המקדש. ואילו מנורה של שבעה נרות לא יעשה כלל, ואפילו אם אינה עשויה מזהב כמו שהיה בבית המקדש אלא של שאר מיני מתכות, משום שבדיעבד אין הוזהב מעכב, ואפשר לעשותה משאר מתכות. רבי יוחנן ברי יהודה אומר, אף מנורה של עץ לא יעשה, כיון שאף היא כשרה, וראיה לכך שהיא כשרה, שהרי היא כדרך ששעו מלכי בית חשמונאי, לאחר שנצחו את היוונים ולא היתה להם מנורה מזהב, ואף לא היה להם מנון לעשות אחרת מזהב, ועשאוה מעץ. אמרו לו חכמים, וכי משה ראיה, והרי המנורה לא היתה כלל מעץ, אלא שפודין – מוטות של ברזל היו, וחיפוס ב'בעץ' – ציפו אותם ב'בדיל', שהוא מין מתכת, כדי שייראו יפים. מסיימת הברייתא ומספרת: לאחר שהעשירו בית חשמונאי עשואם ולקני המנורה של כסף, חזרו והעשירו יותר, עשואם של זהב, ועל כל פנים מוכח מתחילת הברייתא דבריו אביו, שמותר לעשות שמשים שלא כצורתם ממש, ולכן הותר לרבן גמליאל לעשות צורות לבנה. מקשה הגמרא: ושמעון שאי אפשר לעשות כמותו, מי שרי – וכי מותר לעשותו, והתנאי, נאמר (שמות ב ט) 'לא תעשון אתי אלהי כסף, ודרשו חכמים מלשון 'אתי', שלא תעשון בדמות שפשיי המשמשין לפני כפרום, והרי בודאי אי אפשר לעשות את צורת השמשים שבמרום ממש, ומוכח שאסור לעשות אף דוגמתם. מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא אסרה תורה אלא לעשות דמות ארבעה פנים כהרי הדדי – לעשות צורה אחת שיש בה את פני ארבעת חיות הקודש שכסא הכבוד רכוב עליהן, והן, שור, אדם, אריה ונשר, אבל שאר שמשים שבמרום, כחמה ולבנה, מותר לעשותם. מקשה הגמרא: אלא מעתה, שהאיסור הוא רק בדמות ארבעת החיות יחד, עשיית פריצוף אדם לחזיה – לבדו, תשתי – יהיה מותר לעשותו, אלקה תנאי – ומדוע שנינו בברייתא לא כך, וכך שנינו, כל הפריצופות מותרין לעשותן, חוץ מפריצוף אדם. מתרצת הגמרא: אמר רב הונא בריה דרב אידי, מפריקה דאביי שמעיה לי – מדרשתו של אביי שמעתי מדוע יש איסור מיוחד בפריצוף אדם, שדורשים את האמור לא תעשון אתי, ואילו נאמר לא תעשון אותי, שלא תעשו כפי דמותי שמעתי שמעתי במראה הנבואה, שנאמר (חזקאל א ב) 'כמראה אדם עליו מלמעלה'. ממשיכה הגמרא ומקשה: ושאר שפשיי הנמצאים במרום, מי שרי לעשותם, והא תנאי, לא תעשון אתי, לא תעשון בדמות שפשיי המשמשין לפני כפרום, גנוז אופנים ושפרים וחיות הקדש ומלאכי השרת, כפי שנראו במראה הנבואה, והיינו כדמות אדם עם כנפיים. ואם כן תאסר עשיית לבנה, וכיצד עשאה רבן גמליאל. מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא אסרה תורה אלא שפשיי שפסדור העליון – ברקיע השביעי, שעל זה נאמר בפסוק 'אתי' כלומר עמי ברקיע, אבל חמה ולבנה ושאר הכוכבים עומדים ברקיע השני ולא נאסרו. ממשיכה הגמרא ומקשה: ושמשים שפסדור התחתון מי שרי לעשותם, והתנאי, נאמר בפסוק (שמות כ ד) 'לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ'. ודרשו חכמים, 'אשר בשמים', לרבות את צבא השמים שהם חמה ולבנה כוכבים ומזלות. 'ממעל', לרבות דמות מלאכי השרת, שאסור לעשות. הרי שאסור לעשות דמות לבנה. מתרצת הגמרא: בי תנאי ההיא – מה ששנינו באותה ברייתא שאין לעשות צורת לבנה, היינו דוקא בעושה אותם כדי לעבדם, כדמשך הפסוק (שם כ ה) 'לא תשתחוו להם ולא תעבדם', אך לצורך אחר מותר לעשותם, ולכן הותר לרבן גמליאל לעשותם כדי להראות לעדים. מקשה הגמרא: אי מדובר בברייתא על העושה כן כדי לעבדם, הרי אפילו צורת שלשול קמן – מין תולעת נמי אסור. מתרצת הגמרא: אין הכי נמי – אכן גם צורה זו אסורה, ולמדו כן מהמשך הפסוק, ותנאי, אשר בארץ, לרבות צורת הרים וגבעות, ימים ונהרות,

אפיקים – מקומות נביעת המים, וגאיות – גומות מים, 'מתחת', לרבות שלשול קמן שאין לעשותו בבדי לעבדו. ועל כל פנים פסוק זה עוסק רק בעשיית צורות כדי לעובדם, ולא בעושה כן לצורך אחר. מקשה הגמרא: ועשיית גידתא מי שרי – וכי מותר לעשות צורות אלו אם אינו מתכוין לעבדם, והתנאי, לא תעשון אתי, לא תעשון בדמות שפשיי המשמשין לפני, גנוז חמה ולבנה כוכבים ומזלות, ומבאר שבעצם עשיית דמות השמשים יש איסור, ולא משום שעושה כן כדי לעובדם, ואיך עשה רבן גמליאל את צורות הלבנה. מתרצת הגמרא: שאני רבן גמליאל, דאחרים – גוים עשו לו את אותן צורות. מקשה הגמרא: וכי צורות שנעשו על ידי אחרים מותר להשהותם, והא רב יהודה, היתה לו טבעת עם צורה דאחרים עשו לו אותה, ואמר ליה שמואל לרב יהודה, שנינא – חריף, סמי עיניה דדין – השחת את צורת הטבעת, ומוכח שאף שאחרים עשו לו מכל מקום אסור להשהותו. מתרצת הגמרא: התם – בטבעתו של רב יהודה, חותמו בולט הוה – הצורה שעל החותמת היתה בולטת, ואמר לו שמואל להשחיתה משום חשדא – מפני החשד, שלא יאמרו שזו עבודה זרה והוא עובדה, ברתנא, טבעת שיש בה חותם עם צורה, שמטביעים אותה בשעוה רכה, ונוצרת בה צורת החותם, במהופך, אם חותמו בולט, אסור להניחה – להשהותה, מחמת הצורה שבה, ומותר לחתום בה – אין איסור בחתימה עצמה, כיון שכשחותמים בחותם בולט נעשית הצורה שבשעוה שקועה, ואין בזה איסור, ואם חותמו שוקע, מותר להניחה, שאין זו צורה האסורה, ואסור לחתום בה, כיון שכשחותם בה נעשית בשעוה צורה בולטת. ולכן היה אסור לרב יהודה להשהותה. מקשה הגמרא: ומי תישנין להשדא – וכי חוששים לחשד כזה, והא תניא בי בנישדא – מעשה בבית הכנסת דהיה במקום הקרוי 'שף ותיב', בעיר נהדעא, דהוה ביה אנדרטא – שהיה בו צלם של דמות המלך, והווי עילי – והיו נכנסים לשם רב ושמואל, ואבות דשמואל, וליה, ומצלו התם – והתפללו שם, ולא תישנין להשדא, שמה יאמרו שעובדים לצלם. מתרצת הגמרא: רבים שאני – במקום שרבים מצויים בו אין חוששים לחשד עבודה זרה. התבאר לעיל שהיתר של רבן גמליאל בצורות הלבנה היה כיון שאחרים עשאוה לו, ואילו שמואל אמר לרב יהודה לפגום את הטבעת משום חשד עבודה זרה. חזרת הגמרא ומקשה: נמצא שיש איסור בשהיית צורות חמה ולבנה אצל היחיד משום חשד, ואם כן קשה, הא רבן גמליאל יחיד הוא, ואיך הותר לו להשחות צורות אלו. מתרצת הגמרא: כיון דרבן גמליאל נשיא הוא, שכיחי רבים נפיה – מצויים אצלו בני אדם רבים, ובאופן כזה אין לחשוש לחשד עבודה זרה. תירוצ נוסף: איבעית אימא, הצורות שהיו אצל רבן גמליאל לא היו שלימות, אלא דפרקים הוה – עשויות חלקים חלקים, ורק כשמחברים אותם נראה הירח בשלמותו, וכך היה עושה רבן גמליאל כשהיה בודק את העדים, וכיון שאינו משהה אותם כצורה שלימה, אלא רק כחלקים נפרדים שאין בכל אחד מהם צורת לבנה, מותר הדבר. תירוצ נוסף: ואיבעית אימא, רבן גמליאל להחליט עבד – עשה צורות אלו בבדי ללמוד על ידם את צורת הלבנה כפי שנראתה על ידי העדים, ובתיב (דברים יט ט) 'לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם, אבל אתה למד לעשות אותם בבדי להבין ולהורות, וגם כאן העשייה היתה לצורך זה.

משנה

משנתינו דנה באופן שדברי העדים סותרים את המציאות הידועה לנו: מעשה שפאז שנים, ואמרו בפני הדיינים, ראיהו – את הירח החדש בשחרית – סמוך לזמן זריחת השמש, בצד מזרח,